

PERCERAIAN TA'LIK DALAM MASYARAKAT DI TIGA WILAYAH SELATAN THAILAND

Divorce by Ta'lik in the Muslim Community at Three Southern Provinces of Thailand

Mahamatayuding Samah
Universiti Malaya
mahyudin@um.edu.my

Abstrak

Perceraian diantara suami dan isteri boleh berlaku dalam mana-mana etnik, masyarakat dan agama dengan berbagai-bagai cara dan bentuk. Perceraian secara ta'lik adalah salah satu mekanisme yang digunakan bagi mencapai tujuan tersebut. Kajian ini dilakukan bagi melihat perceraian secara ta'lik di dalam masyarakat Islam di tiga wilayah selatan Thailand justeru amalan di Majlis Agama Islam Wilayah dalam menangani kes perceraian masyarakat Islam melalui fail-fail yang diputuskan olehnya. Dengan ini dapat disimpulkan bahawa perceraian secara ta'lik adalah bentuk yang paling tinggi berlaku dalam masyarakat di tiga wilayah selatan Thailand.

Kata kunci: Perceraian, Ta'lik, Masyarakat Islam, Majlis Agama Islam Wilayah

Abstract

Divorce between husband and wife can occur in any ethnicity, society and religion in various ways and forms. Divorce by ta'lik is one of the mechanisms used to achieve that goal. This study was conducted to look at divorce by ta'lik in the Muslim community in the three southern provinces of Thailand, hence the practice of the Regional Islamic Religious Council in dealing with divorce cases in the Muslim community through the files decided by it. With this it can be concluded that divorce by ta'lik is the highest form of divorce in society in the three southern provinces of Thailand.

Keywords: Divorce, Ta'lik, Islam Community, Regional Islamic Religious Council

PENGENALAN

Isu perceraian dalam masyarakat Thailand semakin hari semakin meningkat berdasar kepada *Statistic Kerom Karn Pokrong* (Statistik Badan Pentadbiran Negara) Tahun B.E. 2538 (1995M). Kajian terhadap pasangan suami isteri tahun B.E. 2478 (1935M) sehingga 2523 (1980M), mendapati jumlah perceraian dalam masyarakat Thailand sebanyak 5.1%. Melihat kepada jumlah peratusan ini ia berada pada kadar yang tinggi. Hal ini disebabkan oleh beberapa faktor iaitu pertama, kerana perceraian yang berlaku sebelum ini tidak didaftarkan oleh pihak kerajaan maka jumlah yang sebenar tidak direkodkan secara rasmi dan kedua, masyarakat Thailand pada ketika itu masih dianggap sebagai masyarakat kampung dan menganggap perceraian adalah suatu perkara yang memalukan (Nonglaks Teapsawad, 1987).

Namun, keadaan sudah banyak berubah setelah masyarakat kampung berubah menjadi masyarakat bandar atau setelah kampung menjalani proses perbandaran. Pada tahun B.E. 2522 (1979M), jumlah perceraian di selatan Thailand telah meningkat dari jumlah 8.4% sehingga 11.2% pada tahun B.E. 2523 (1980M), berbanding jumlah perceraian yang berlaku di seluruh negara. Bagaimanapun, perceraian di wilayah selatan ini dianggap masih rendah tetapi mempunyai kecenderungan yang tinggi akan meningkat dengan lebih cepat seperti di wilayah-wilayah lain di Thailand.

Berdasarkan maklumat yang disiarkan *Majallah Sun Witya Chit*, kadar perceraian yang berlaku pada tahun B.E. 2532 (1989M) telah meningkat dari tahun-tahun sebelumnya sehingga mencecah kepada 40,875 pasangan. Manakala pada tahun B.E. 2538 (1995M) iaitu dalam tempoh enam tahun sahaja kadar perceraian terus melonjak sehingga mencecah kepada 53,560 pasangan Thailand dalam pelbagai latar belakang budaya, agama dan bangsa. Jumlah tersebut dianggarkan berjumlah 58.91% (Bencaporn Panyayong, 1998).

Namun, pada tahun 2006, kadar perceraian di Thailand dilihat menurun kalau dibanding dengan jumlah di atas iaitu, berada pada kadar 27% dan meningkat kepada 39% pada tahun 2016. Bererti lebih dari satu pertiga pasangan yang mendaftarkan perkahwinan telah memfailkan perceraian di mahkamah pada tahun tersebut (Bangkok Post, 2017).

Manakala perceraian di kalangan orang Islam ternyata setakat ini, tidak ada statistik rasmi membuktikan jumlah perceraian yang berlaku dalam masyarakat di tiga wilayah selatan Thailand. Ini disebabkan oleh beberapa faktor iaitu pertama; semasa perkahwinan suami isteri tidak mendaftarkan kepada pihak kerajaan dan kedua, konsep perceraian di antara orang Islam adalah berbeza dengan perceraian yang dilaksanakan oleh pihak kerajaan. Di sisi kerajaan yang berasaskan undang-undang sivil, perceraian berkuatkuasa apabila suami isteri mendaftarkan cerai di Pejabat Daerah atau Pejabat Wilayah disertai dua orang saksi yang menyaksi perceraian manakala dalam Islam perceraian itu berlaku dengan semata-mata melafazkan cerai sama ada di depan saksi atau tidak di depan saksi, sama ada berbentuk Lafaz yang jelas atau tidak jelas.

Bagaimanapun, perceraian adalah suatu perkara yang tidak baik serta dibenci oleh Allah SWT. Oleh itu, ikatan perkahwinan hendaklah dijaga dan hidup dengan penuh ihsan di antara suami dan isteri atau dalam perkataan lain ialah bersetuju atau tidak dengan sesuatu tindakan bukan dengan berasaskan di atas perasaan marah dan dendam.

Perceraian Secara Ta'lik

Perceraian boleh berlaku dalam mana-mana masyarakat manusia tanpa membatasi sesuatu bangsa dan Negara (Jones, 1980) kecuali corak perceraian yang membezakan di antara mereka. Di Malaysia dan di wilayah selatan Thailand ta'lik dipastikan terhadap suami supaya dibacakan dengan serta merta setelah akad perkahwinan dilakukan.

Ta'lik dari segi bahasa berasal dari kalimah (*'allaqa*), seseorang itu *dikatakan "allaqa al-Syai' bi syai'"*(menggantungkan sesuatu dengan sesuatu) maka makna di sini ialah menghubungkannya. Dari istilah ulama ta'lik diertikan sesuatu yang menghubungkan dengan yang lain dan tercapai setelah tercapai apa yang dihubungkan itu (*rabata madmun jumlatan bihusul madmun jumlatan ukhra*). Dengan demikian, ta'lik talak ialah sejenis talak yang digantungkan dengan syarat sama ada digantungkan secara zahir atau tersembunyi tetapi cukup membuktikannya seperti suami berkata kepada isteri "jika engkau memasuki rumah itu maka engkau tertalak atau saya akan mentalakkan awak".

Bagaimanapun, ta'lik tidak dikira sah mengikut hukum Syarak kecuali setelah mengikuti syarat-syarat yang telah ditetapkan; pertama, sesuatu yang dita'lik itu tiada semasa dilafazkan justeru diharapkan wujud untuk masa hadapan seperti "jika engkau keluar maka

terjatuh talak”. Kedua, ta’lik yang dilafazkan itu terus bersambung tanpa terputus dengan berdiam sekejap atau bercakap bersama orang lain maka terbatal ta’lik tersebut seperti suami berkata “jika engkau berdiri, selepas itu sejam baru dia berkata engkau ditalak”. Ketiga, ta’lik yang dilafazkan itu bukanlah diniatkan secara tepat. Namun, kemungkinan berlaku seperti isteri berkata kepada suami “wahai yang bodoh maka suami pun menjawab sekiranya engkau bodoh maka terjatuhlah talak”. Keempat dinyatakan syarat dalam ta’lik sebaliknya tanpa disertai syarat maka terbatal ta’lik. Seterusnya suami dan isteri berada dalam majlis yang sama, sama ada isteri itu masih menjadi isteri atau berada dalam tempoh iddah yang boleh dirujuk atau tamat tempoh iddah (*bain*).

Apabila kita mengkaji tentang ta’lik dalam buku-buku klasik kita mendapati ungkapan tersebut menggambarkan tabiat orang-orang Arab di zaman dahulu dan sekarang yang kerap mengeluarkan perkataan yang berbau ugutan kepada isteri dengan talak supaya berjaga-jaga dalam melakukan perkara-perkara yang tidak diinginkan oleh suami. Lafaz ta’lik ini bersifat komprehensif terhadap beberapa perkara yang dikaitkan samada secara putus atau sebaliknya. Maka lafaz yang diucapkan itu termasuk jika (*in*) seperti seseorang berkata “jika engkau keluar rumah malam ini maka tertalakah engkau”, sesiapa (*man*) seperti seseorang berkata “sesiapa dikalangan isteri ku yang bercakap dengan Zaid maka tertalak”, apabila (*iza*) seperti seseorang berkata “apabila engkau menziarahi seseorang maka tertalak”, bila (*mata*) seperti seseorang berkata “bila engkau menziarahi jiran maka tertalak”.

Begitu juga dengan lafaz jikalau (*lau*) seperti seseorang berkata “engkau tertalak jikalau engkau masuk campur dalam urusan orang lain” maka apabila seseorang itu memasuk campur urusan orang lain maka tertalak”, di mana sahaja berada (*Haithuma*) seperti seseorang berkata “engkau berada di mana sahaja di dalam rumah ini maka tertalak”, bagaimana, (*kaifa*) seperti seseorang berkata “berdancer bagaimana sekalipun engkau ditalak” dan apakah sebab (*waanna*) seperti seseorang berkata “Apa-apa sebab yang engkau keluar dari rumah ini tanpa keizinan ku maka tertalak”.

Pandangan Ulama Terhadap Perceraian Secara Ta'lik

Ulama-ulama klasik termasuk Hanafi, Maliki, Syafie dan Hanbali berpendapat bahawa perceraian secara ta'lik boleh berlaku apabila syarat-syarat yang disyaratkan itu wujud. Ini kerana, perkara tersebut sudah jelas dan nyata bagi kedua pihak.

Dalam konteks ini, al-Kasaniy berpendapat sebagai menjelaskan pandangan Hanafi dengan katanya “jika engkau memasuki rumah maka tertalakah meskipun dalam suasana sedang bercakap dengan seseorang” dan ini berlaku apabila isteri berada di pintu rumah untuk masuk ke dalam maka berlakulah perceraian kerana bertepatan dengan syarat dan ucapan yang diungkapkan (al-Kasani, 1986).

Sementara Imam Malik, (Malik, t.t) berpendapat bahawa “aku berkata tidakkah engkau melihat kepada seorang lelaki yang berkata apabila engkau memasuki rumah maka tertalakah kemudian ia berkata pula (jika engkau memasuki rumah maka tertalak) maka, rumah yang diungkapkan itu hanya satu rumah sahaja maka berapa bilangan yang terjatuh? Ia menjawab dua kali talak kecuali apabila ia berniat talak pada lafaz yang kedua dan ia menghendaki semasa melafazkan pada kali yang pertama maka, perceraian berlaku dengan lafaz tersebut tanpa berlaku dengan lafaz talak pada kali yang kedua”.

Seterusnya Imam Syafi'i berpendapat bahawa seorang lelaki berkata kepada wanita “engkau diceraikan secara ta'lik meskipun engkau sedang bercakap dengan seseorang maka, tertalakah wanita itu” (al-Syafi'i, t.t). Manakala Hanbali pula berpendapat sebagaimana dijelaskan oleh Ibn Qudamah (Ibn Qudamah, t.t), “apabila seseorang mengaitkan perceraian dengan perbuatan atau perlakuan serta ditetapkan syarat terhadap sesuatu secara tanggungan seraya berkata jika engkau keluar dari rumah dan pergi ke mana sahaja tempat yang kamu mahu pergi maka tertalakah isteri dan berlakulah perceraian”. Pandangan ini berasaskan kepada sabda Rasulullah SAW: *المسلمون على شروطهم* (Orang-orang Islam terikat dengan pensyataran di antara mereka) (al-Tirmiziy, t.t).

Dalam konteks ini al-Syirazy berpendapat bahawa perceraian dikira berlaku di antara suami dan isteri apabila syarat-syarat yang digantungkan tercapai. Pensyataran adalah seperti janji yang dilafazkan oleh suami kepada isteri maka ia mesti ditunaikan. Seterusnya beliau berpendapat “Apabila dikaitkan perceraian dengan syarat-syarat yang mungkin terjadi seperti

seseorang memasuki toilet dan ketibaan bulan baharu maka akan terikat. Apabila syarat-syarat itu tercapai maka berlakulah perceraian dan sebaliknya jika tiada maka tidak berlaku perceraian” (al-Syirazi, t.t).

Bagaimanapun golongan Syi’ah Ja’fariyyah berpendapat bahawa perceraian yang dikaitkan dengan pensyaratan tidaklah dikira berlaku, ta’lik yang dilafazkan oleh individu tanpa berniat untuk bercerai maka tidak berlaku perceraian. “Niatan talak mesti diselaraskan dengan penyifatan dan pensyaratan” (Najmu al-Dīn Ja’far bin Hassan al-Hulliy, 1410H). Dalam konteks ini Muhammad al-Syalabiy menjelaskan, pandangan ini (Syi’ah Ja’fariyyah) berhujah dengan asas “Talak adalah sama dengan perkahwinan, perkahwinan tidak sah sekiranya diikatkan dengan syarat-syarat tertentu maka begitu juga keadaannya dengan perceraian, isteri mungkin meninggal dunia sebelum berlaku perceraian atau bercerai secara biasa tidak dalam bentuk ta’lik maka syarat-syarat tersebut dikira kosong” (Muhammad al-Syalabiy, 1977).

Undang-Undang Kekeluargaan Islam di negara-negara Arab seperti Morocco, Libya dan Kuwait bersetuju dengan pendapat ini sehingga dijadikan sebahagian daripada undang-undang keluarga Islam di Negara mereka. Dalam Fasal yang ke 52 Undang-Undang Keluarga Islam Morocco memperuntukkan bahawa “Talak yang dikaitkan dengan perbuatan atau pelanggaran kepada sesuatu tidak dikira sebagai talak”. Seksyen 33 Undang-Undang Keluarga Islam Libya number 10 tahun 1984 memperuntukkan bahawa “Talak tidak boleh disyaratkan kepada perbuatan atau pelanggaran terhadap sesuatu”. Seksyen 5 Undang-Undang Keluarga Islam Kuwait memperuntukkan bahawa “Disyaratkan talak itu dengan lafaz yang jelas dan nyata”.

Ibn Hazm, Ibn al-Qayyim dan Ibn Taimiyyah berpendapat bahawa hukum talak ta’lik dirujuk kepada kehendak yang melafazkan ta’lik dan keqasadan mereka. Jika ia berniat untuk mentalakkan isteri ketika melafazkan ta’lik maka dikira perceraian berlaku dan sebaliknya jika ia tidak berniat untuk mentalakkan isterinya ketika melafazkan ta’lik maka perceraian tidak dikira berlaku.

Dalam konteks ini Ibn Hazm (Ibn Hazm, t.t), berpendapat “maksud talak yang dikaitkan dengan sifat ialah talak al-Yamin (sumpah) bagaimanapun, kesemua itu tidak diketahui sama

ada betul atau salah semoga Allah memberi taufik lantaran talak tidak berlaku kecuali mengikut perintah Allah SWT dan ilmunya dalam erti berniat untuk bercerai sebaliknya tanpa mengikut perintah Allah SWT dikira batal justeru melanggar batasan Allah SWT maka dengan ini dapat difahamkan bahawa qasad atau niat bercerai daripada suami merupakan syarat utama bagi mendapat pengesahan perceraian dalam bentuk ini.

Ibn Taimiyyah berpendapat “Pada asalnya dalam hal ini ialah melihat kepada kehendak dan niat dari seseorang yang melafazkan ta’lik. Jika ia berniat untuk bercerai maka perceraian itu berlaku sama ada diniatkan secara jelas atau secara ta’lik dengan sesuatu. Sebaliknya ta’lik yang dilafazkan bukan bertujuan menceraikan isteri malah sebagai sumpahan untuk menakutkannya maka ia dikira sebagai sumpahan yang termasuk di dalam *bab al-Yamin* (perceraian secara sumpah) bukannya dalam perceraian secara talak dan nazar” (Ibn Taimiyyah, 1987).

Begitu juga Ibn al-Qayyim, ditentukan niat dan qasad dalam kata-kata yang diucapkan oleh suami (Ibn al-Qayyim, 1423H). Apakah terjatuh talak sekiranya suami mengeluarkan kata-kata untuk menakutkan isteri seperti suami berkata kepada isteri “jika engkau bercakap dengan Umar atau Zaid atau keluar dari rumah maka tertalak” (Ibn al-Qayyim, 1423H). Bagi menjatuhkan hukuman talak maka akan dinilai dari aspek niat seseorang sama ada ia betul-betul mahu bercerai atau sekadar mengugutkan isteri supaya tidak melakukan sesuatu yang tidak diinginkan oleh suaminya. Pendapat ini sejajar dengan pendapat Ali bin Abi Talib tentang tidak terjatuh talak yang dilafazkan secara ta’lik sekiranya bertujuan untuk menggalakkan isteri kepada jalan yang benar dan menjauhkan isteri dari melakukan perkara mungkar maka, ia bukanlah bermaksud untuk menyerahkan talak kepada isteri bahkan tidak terlintas pun di hati untuk melakukan perceraian (Ibn al-Qayyim, 1423H).

Di antara ulama kontemporari yang bersetuju dengan pendapat ini ialah Syeikh Muhammad Syaltut, Abu Zuhrah, Yusuf al-Qardawi dan Mustafa al-Sibâie. Sheikh Muhammad Syaltut berpendapat bahawa “Talak yang dikaitkan dengan ta’lik jika bertujuan bagi menakutkan isteri atau menghalanginya dari melakukan perkara maksiat justeru tidak berniat untuk bercerai maka lafaz ta’lik yang diucapkan itu dikira sia-sia serta tidak meninggal kesan terhadap kehidupan suami isteri.

Apabila adanya petanda yang menunjukkan suami tidak mahu untuk hidup bersama isteri lantaran melafazkan ta'lik di hadapan orang ramai maka berlaku perceraian sekiranya isteri melanggar ta'lik yang diucapkan oleh suami dengan satu talak yang boleh dirujuk sama ada diucapkan satu kali ucapan atau sehingga enam puluh kali ucapan. Inilah pandangan yang diambil oleh kebanyakan ulama salaf dan khalaf sehingga Mahkamah Mesir pun membuat keputusan berdasarkan di atas pendapat ini (Muhammad Syaltut, 1974).

Muhammad Abu Zuhrah berpendapat bahawa hukum mereka yang berkata “jika engkau melakukan sesuatu maka tertalak namun, suami tidak berniat untuk bercerai bahkan apa yang dimaksudkan ialah bagi menghalang isteri dari melakukan sesuatu yang tidak diinginkan maka tidak terjatuh talak sebaliknya jika ia berniat untuk bercerai maka berlakulah perceraian” (Muhammad Abu Zuhrah, 1950).

Dalam konteks ini Al-Sibâ'i pula berpendapat “sesungguhnya disebabkan ramai manusia menggunakan lafaz demikian berasaskan *al-Yamin* (sumpah) tidak bertujuan talak maka kita berpendapat tidak terjatuh talak adalah lebih baik bagi manusia untuk menjaga perceraian berleluasa” (Mustafa Al-Siba'i, 1999). Al-Qardawi pula menegaskan bahawa talak secara ta'lik tidak dikira bercerai apabila lafaz yang diucapkan itu bertujuan melakukan sesuatu atau melaranginya. Bagaimanapun, dalam perkara ini beliau menyifatkan berlaku penggubalan undang-undang kekeluargaan Islam yang sangat luas dalam negara-negara Islam (al-Qardawi, 2005).

Golongan ini berasaskan kepada elemen niat yang perlu ada dalam ucapan. Allah SWT tidak mengambil kira terhadap hambanya yang mengeluarkan kata-kata tanpa diniatkan lantaran kekufuran dibuang daripada seseorang yang berucap kerana dipaksa (Surah al-Nahl, 105-106) maka di sini ada kesamaan dengan talak, nazar, sumpah, wakaf dan merdikakan hamba yang dilakukan kerana paksaan dan bukannya dari kerelaan hati sendiri.

Seterusnya asas kedua ialah perkataan “talak” yang terdapat di dalam al-Quran seperti: (وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ، (الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ)، (فَإِنْ طَلَّقَهَا). Dari ayat-ayat tersebut membuktikan perceraian secara normal digunakan dengan lafaz talak maka dengan ini, Muhammad Syaltut berpendapat bahawa talak yang dimaksudkan itu bercerai. Manakala perceraian yang dikaitkan dengan perilaku isteri tidak dianggap sebagai bercerai (Muhammad Syaltut: 1974).

Proses Perceraian Ta'lik di kalangan Masyarakat Islam di Tiga Wilayah Selatan Thai

Ucapan ta'lik dalam masyarakat di tiga wilayah selatan Thai biasanya berlaku selepas akad nikah, imam atau juru nikah akan memanggil pasangan suami supaya membaca ta'lik yang telah ditetapkan dalam surat nikah serta diberi penjelasan kepada suami supaya menjaga isteri dengan baik. Manakala ucapan ta'lik semasa perkahwinan berterusan boleh dikatakan tidak berlaku ini kerana tidak terdapat walaupun satu kes yang merekodkan perkara ini.

Berlainan pula dengan masyarakat Arab yang kebanyakannya ta'lik ini berlaku semasa perkahwinan berterusan dan tidak berlaku selepas akad nikah. Ini kerana, anggapan di antara masyarakat Melayu dan Arab adalah berbeza. Masyarakat Melayu lebih kepada menekankan lelaki supaya memberi nafkah manakala masyarakat Arab pula lebih kepada isteri yang perlu menetapkan di rumah bagi membendung gejala isteri keluar rumah semasa suami tidak berada di rumah. Bagaimanapun, ta'lik diucapkan sama ada semasa akad nikah atau semasa perkahwinan berterusan maka ia akan memberi kesan yang sama yang boleh membawa kepada perceraian.

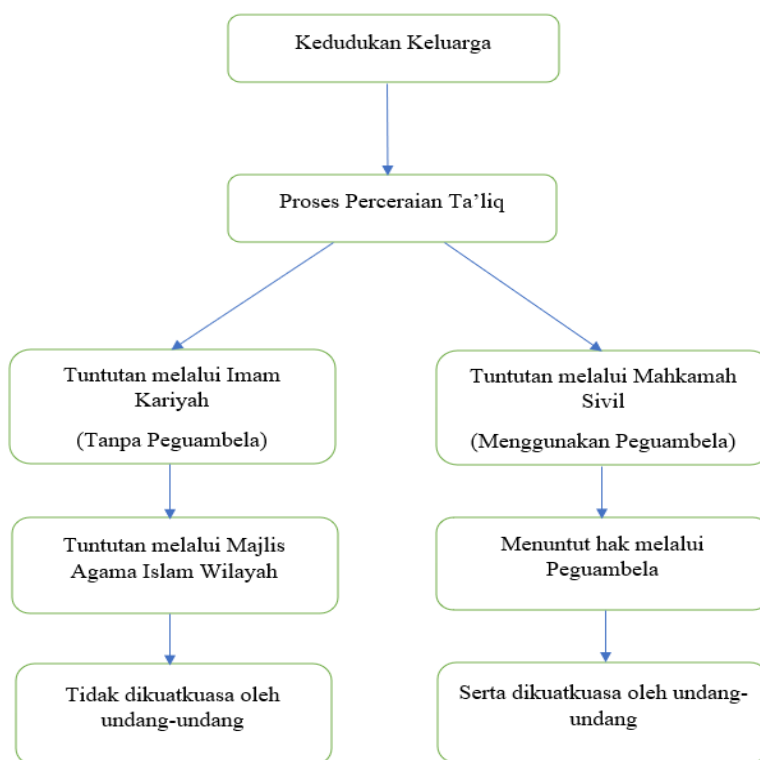
Apabila ta'lik dilafazkan suami dengan sempurna justeru ia telah mengabaikan apa yang dijanjikan dalam surat ta'lik maka isteri berhak membuat permohonan kepada suami untuk diceraikan secara ta'lik mengikut terma-terma yang ditetapkan dalam ta'lik tersebut. Pengamalan cerai secara ta'lik di tiga wilayah selatan Thai adalah jelas, diberikan hak kepada wanita untuk memohon cerai berdasarkan ta'lik sekiranya suami tidak memberi nafkah kepadanya dalam tempoh empat bulan. Begitu juga tentang syarat-syarat yang ditetapkan kepada suami yang meninggalkan isterinya tidak melebihi enam bulan semasa di daratan atau setahun semasa di lautan.

Dalam tempoh tersebut suami tiada menghubungi pihak isteri sama ada melalui surat, telefon dan mana-mana saluran bagi memaklum kepada isteri atau tiada menghantarkan wang untuk isteri di rumah dan anak-anak. Bagaimanapun, jika isteri tidak membuat pengaduan kepada imam dan Majlis Agama Islam atau pendakwaan kepada mahkamah maka hubungan suami isteri boleh diteruskan sebaliknya jika tidak, isteri diberi peluang untuk membuat pengaduan atau pendakwaan di mahkamah berasaskan ta'lik. Isteri kebanyakannya memilih perceraian dalam bentuk ini bagi menyelesaikan kemelut rumahtangga yang melanda

pasangannya disebabkan prosedur dan keterangannya tidaklah begitu rumit berbanding dengan bentuk perceraian yang lain seperti *fasakh*.

Oleh itu, Majlis Agama Islam Wilayah akan menerima pengaduan seterusnya membuat pertimbangan yang sewajarnya setelah pihak yang memohon (isteri) mengikut syarat-syarat yang ditetapkan seperti membawa surat ta'lik bagi setiap pengaduan untuk memastikan sama ada suaminya melafazkan ta'lik atau tidak. Disamping itu, dua orang saksi mestilah dibawa bersama untuk mensabitkan pendakwaannya. Pihak Majlis Agama Islam akan memanggil saksi untuk mengemukakan penyaksiannya serta bersumpah dengan lafaz “Asyhadu billah aku naik saksi bahawa sesungguhnya bin..... telah halak pajang dan tidak bersekedudukan dengan isterinya..... binti..... seperti suami isteri orang ramai lebih daripada empat/enam bulan mari dah” (Majlis Agama Islam Wilayah Pattani [borang pendamai], 2008).

Bagi menjelaskan kedudukan dan proses perceraian ta'lik bagi wanita Islam di tiga wilayah selatan Thailand dapat dilihat dalam Rajah 1 seperti di bawah ini:-

Sumber: Mahkamah Sivil Pattani, 2019

Rajah 1: Kedudukan dan Proses Perceraian Ta'lik

Setelah, saksi mengemukakan penyaksiannya dengan tepat dan betul bersama fakta maka pihak yang bertanggungjawab akan mengeluarkan surat perintah kepada pasangan suami isteri dalam tempoh satu minggu sekiranya berada di dalam negeri dan dalam tempoh 30 hari jika berada di Malaysia atau di luar Negara supaya hadir ke institut ini untuk dibicarakan. Jika ingkar dan lewat hadir dalam tempoh masa yang ditetapkan iaitu tiga kali setelah diperintah maka pihak Majlis akan mensabitkan perceraian secara ta'lik. Sebaliknya jika mereka hadir dalam tempoh tersebut, maka pada kali pertama pasangan akan dinasihatkan supaya berdamai. Namun, jika tidak boleh didamaikan maka sesi perbincangan akan diteruskan dan keputusan akan diambil berdasarkan keterangan kedua-dua belah pihak.

Dalam surat cerai yang dibuat, dicatatkan nama suami dan nama isteri, nama pendaftar serta dua orang saksi, tanda tangan mereka berdua sama ada saksi dan suami isteri seterusnya tanda tangan pendaftar.

Dalam kajian yang dilakukan sejak Mei, Jun dan Julai tahun 2009, membuktikan bahawa Majlis Agama Islam Wilayah tidak hanya berperanan sebagai penasihat atau pendamai kepada mereka yang bertelagah bahkan berperanan lebih jauh dari itu, seperti berperanan dalam memutuskan kes-kes yang berkaitan dengan talak dan ta'lik.

Hal ini dapat dilihat dalam statistik kes *sulh* dan perceraian secara ta'lik sebagaimana diputuskan oleh Majlis Agama Islam Wilayah sejak tahun 2003 hingga 2009 dalam Jadual 1, 1.2 dan 1.3 bagi setiap masing-masing seperti berikut:

Jadual 1: Tuntutan Kes di Majlis Agama Islam Wilayah Pattani

Kes diselesaikan	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Talak ta'lik	291	410	507	542	632	680
Mendamaikan suami dan isteri	161	120	106	88	96	110

Sumber: Fail Majlis Agama Islam Wilayah Pattani, 2019

Dari Jadual 1, tuntutan kes di Majlis Agama Islam Wilayah Pattani menunjukkan bahawa dalam tahun 2014, kes talak secara ta'lik dicatatkan pada kadar 291 kes dan meningkat

pada tahun 2019, sebanyak 680 kes. Bagi kes mendamaikan suami isteri sebanyak 161 kes dicatatkan pada tahun 2014 tetapi ia berkurangan kepada 88 kes pada tahun 2017.

Dari jumlah kes yang dinyatakan dalam jadual di atas menunjukkan bahawa Majlis Agama Islam Wilayah Pattani dapat memutuskan pelbagai kes yang dituntut secara *sulh* dalam jumlah yang amat tinggi dan membanggakan. ini kerana, secara umumnya jumlah kes yang dituntut melalui institusi ini meningkat dari setahun ke setahun.

Jadual 2: Tuntutan Kes di Majlis Agama Islam Wilayah Yala

Kes diselesaikan	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Talak ta'lik	200	297	233	145	276	366
Mendamaikan suami dan isteri	60	79	80	90	97	102

Sumber: Fail Majlis Agama Islam Wilayah Yala, 2019

Dari Jadual 2, tuntutan kes di Majlis Agama Islam Wilayah Yala menunjukkan bahawa pada tahun 2017, kes talak ta'lik yang paling rendah adalah 145 kes tetapi ia meningkat pada tahun 2019, yang mencatatkan kes ta'lik yang paling tinggi sebanyak 366 kes. Sementara dalam kes mendamaikan suami isteri mencatatkan kes paling rendah iaitu sebanyak 60 kes pada tahun 2014 dan pada tahun 2019, ia mencatatkan jumlah kes yang paling banyak iaitu sebanyak 102 kes.

Dari jumlah kes yang dicatatkan dalam jadual di atas menunjukkan bahawa Majlis Agama Islam Wilayah Yala dapat memutuskan kes yang dituntut melaluinya dalam jumlah yang amat tinggi sebagaimana tercatat dalam jumlah kes yang diselesaikan dari setahun ke setahun.

Jadual 3: Tuntutan Kes di Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat

Kes diselesaikan	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Talak ta'lik	684	774	752	904	964	835
Mendamaikan suami dan isteri	100	245	360	580	500	520

Sumber: Fail Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat, 2019

Dari Jadual 3 di atas menunjukkan kes-kes yang dituntut di Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat. Kes Talak secara ta'lik mencatatkan 684 kes dalam tahun 2014 tetapi tahun 2018 ia meningkat tinggi kepada 964 kes. Sementara kes mendamaikan suami isteri pula kadar catatan kes adalah pada tahun 2014, iaitu sebanyak 100 kes dan yang tertinggi dicatatkan pada tahun 2017 sebanyak 580 kes.

Dari statistik kes di atas menunjukkan bahawa Majlis Agama Islam di wilayah masing-masing bersedia menyelesaikan kes yang begitu tinggi sebagaimana dinyatakan dalam jadual di atas terhadap perkara-perkara yang berkaitan. Dengan ini, dapat disimpulkan bahawa seseorang yang pergi ke Majlis Agama Islam bukan hanya semata-mata untuk mendapat nasihat dari pihak Majlis Agama Islam bahkan untuk mencari penyelesaian yang sebenar dalam soal yang berkaitan dengan suami isteri yang berselisih faham.

Menurut kebiasaan, bagi mengatasi kes-kes yang diadakan di Majlis Agama Islam Wilayah ditentukan saksi dalam mensabitkan fakta. Bagaimanapun, pihak Majlis Agama Islam dalam membuat mana-mana keputusan bagi pasangan yang berselisih faham ditentukan cara perdamaian atau *sulh* terlebih dahulu daripada menetapkan hukum. Beginilah cara dan peraturan yang dilaksanakan oleh Majlis Agama Islam Wilayah sejak sekian lama dalam menyelesaikan kes pasangan suami isteri di tiga wilayah selatan Thailand.

Suami diikatkan dengan sumpah dan janji kepada isteri supaya memberi nafkah sama ada nafkah makanan, pakaian dan tempat tinggal. Jika cuai dan tidak melaksanakannya, pihak isteri boleh menuntut atau mengadu kepada pihak Majlis Agama Islam agar perkahwinan dibubarkan.

Dalam kes *A-edah bte Abdulkarim lwn Cik Mamat bin Saleh* di Majlis Agama Islam Narathiwat. Plaintiff memohon kepada Majlis Agama Islam agar perkahwinannya dibubarkan melalui *fasakh* kerana suaminya meninggalkan beliau tanpa membiayainya selama tempoh satu tahun enam bulan lantaran tidak menunaikan mas kahwin yang dijanjikan sebanyak 10,000 Bath. Maka pihak Majlis Agama Islam bersetuju membubarkan perkahwinan secara *fasakh*. Ini kerana, disebabkan oleh pihak suami yang meninggalkan isteri tanpa nafkah lebih daripada tempoh yang dijanjikan dalam surat akuan ta'lik dan juga suami tidak menunaikan hak asas bagi isteri sejak termeterainya perkahwinan iaitu mas kahwin.

Jika perbalahan terus terjadi, pihak Majlis Agama Islam terus berusaha supaya pasangan yang berbalah menjalani proses damai di antara mereka. Dalam kes *Ramlah Haji Hamid lwn Abdulrahman bin Jali* di Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat. Plaintiff mengadu kepada Majlis Agama Islam bahawa dia berkahwin dengan bekas suaminya semenjak enam tahun yang lalu dengan mas kahwin sebanyak 25,330 Bath. Selepas berkahwin defendan (bekas suami) terlibat dalam kes perjudian dan mencuri duitnya berjumlah 7,000 Bath.

Plaintif meminta supaya perkahwinannya dibubarkan bagaimanapun, defendan enggan berbuat demikian. Akhirnya kes ini didamaikan oleh pihak Majlis Agama Islam tetapi isteri tidak bersetuju supaya kes ini dibiarkan dengan begitu sahaja. Plaintiff menyaman supaya perkahwinannya dibubarkan secara khul' dengan jumlah 12,665 Bath seperti dicadangkan oleh pihak Majlis Agama Islam. Plaintiff bersetuju untuk membayarnya dengan syarat defendan mesti mengembalikan duitnya berjumlah 7,000 Bath, maka defendan pun bersetuju dan pihak Majlis Agama Islam membubarkan perkahwinan mereka berdua dengan cara tersebut pada hari Khamis, 17hb Ogos, 1989.

Dalam kes *Nuriah lwn Ma'ripeng Che'leh* di Mahkamah Pattani. Plaintiff telah memohon Mahkamah Pattani untuk membenarkan talak berdasarkan Artikel 92 (4) Undang-undang Keluarga Islam tahun 1941, mendakwa bahawa suaminya telah membaca ta'lik dan menerima syarat-syarat ta'lik bahawa suaminya (defendan) tidak melaksanakan perkara yang diperintah dengan meninggalkan isteri tanpa peduli sejak enam bulan yang lalu dengan membiarkan nafkah plaintiff dan anaknya. Dengan ini Dato' Yuttitam memutuskan bahawa plaintiff berhak mendapat perceraian secara ta'liq dan defendan diwajibkan menanggung hak plaintiff selepas ini sebagaimana telah diputuskan oleh Imam.

Dalam kes di antara *Yati Yama lwn Setapa Wado* di Mahkamah Pattani. Kedua-duanya telah berkahwin di rumah tuan guru Haji Ismail Bidil, Mayor, Pattani. Hasil perkahwinan tersebut mereka memperoleh tiga orang cahaya mata iaitu Fatimah, Sarifah dan Maryam. Semasa hubungan perkahwinan masih teguh pihak suami memberi nafkah kepada isteri setiap bulan dengan jumlah 4,00 Bath. Namun, setelah suami beristeri dua, ia telah mengabaikan tanggungjawab nafkah isteri yang pertama dan anak, maka pihak isteri terus mengadu dan meminta nasihat dari tuan guru tersebut untuk meminta perceraian. Dengan ini, pihak tuan guru telah membenarkan perceraian pada 24hb. September B.E. 2512 (1969) sebagaimana terbukti

pada surat perceraian. Seterusnya pihak suami merujuknya kembali dan membayar nafkah tetapi tidak lama kemudian, suami terus meninggalkan isteri pada kali kedua dan tidak lagi memberi nafkah kepada isteri dan anak selama sembilan bulan beranggaran 3,600 Bath.

Kes ini terus dibawa ke Mahkamah Pattani, pihak kadi terus membuat penyiasatan dan penelitian seterusnya membenarkan pendakwaan itu. Pihak Dato' Yuttitam membuat keputusan bahawa suami dikehendaki bertanggungjawab membayar nafkah kepada isteri dan anak mengikut status suami. Fakta membuktikan bahawa suami adalah pekerja ladang, menternak kerbau dan mengeringkan kelapa. Pendapatan bulanan beliau berada pada kadar 200-300 Bath. Pihak kadi menentukan dalam jumlah yang berpatutan iaitu 200 Bath sebulan dan menghimpun semuanya berjumlah 2,400 Bath dan berharap kepada pihak defendan (suami) supaya membayar kepada plaintif (isteri) mengikut jumlah yang ditetapkan.

Dalam kes *Hasnah Dollah lwn Adison Che'ding @ Ma'nasir Cheding* di Mahkamah Pattani. Plaintif dan defendan hidup sebagai suami isteri dan perkahwinan mereka tidak berdaftar. Pada bulan Januari B.E. 2543 (1998), defendan telah meninggalkan isteri dan anak sekaligus tidak memberi nafkah kepada keduanya. Kes ini dibawa ke Mahkamah Kadi dan plaintif memfailkan tuntutan terhadap defendan dengan dua tuntutan asas; pertama mengakui bahawa anak ini adalah anaknya. Yang kedua ialah bertanggungjawab memberi nafkah dengan jumlah 50,000 Bath bermula pada hari keputusan Mahkamah Kadi. Dalam hal ini defendan terus membantah tuntutan tersebut dengan menyatakan plaintif pertama bukanlah isterinya dan begitu juga dengan plaintif yang kedua bukanlah anaknya dengan itu beliau tidak bertanggungjawab untuk memberi nafkah terhadap mereka. Pihak defendan memohon kepada mahkamah agar membatalkan tuntutan plaintif itu. Pihak mahkamah meminta kepada plaintif agar membawa saksi ke mahkamah bagi membenarkan pendakwaannya tetapi pihak plaintif gagal membawa saksi dalam tempoh yang ditetapkan undang-undang. Maka *Dato' Yuttitam* memutuskan kes ini dengan membatalkan tuntutan plaintif serta ditentukan wang pampasan terhadapnya.

Dalam kes *Sulaida binti Wamea lwn Ruslan bin Abd. Razak* di Majlis Agama Islam Yala. Plaintif dan defendan hidup sebagai suami isteri lebih kurang dua tahun dan pihak defendan telah membuat perjanjian ta'lik kepada plaintif sebagaimana terkandung dalam surat keterangan nikah. Bagaimanapun, kehidupan mereka sebagai suami isteri terkandas apabila pihak defendan tidak memberi nafkah kepada plaintif (isteri) sejak setahun lamanya iaitu

bermula pada 21hb. Tanwakum (Desember) 2551 (2008) sehingga 18hb. Singhakum (Ogos) 2552 (2009). Pengaduan ini dibenarkan oleh dua orang saksi iaitu Muhammad bin Yusuf selaku imam kariah dan juga Mahmud bin Wangcik selaku bilal di kampung tersebut. Maka pihak Majlis Agama Islam menceraikan plaintif dari defendan dengan talak satu dan mewajibkan defendan maembayar nafkah 'iddah kepada plaintif mengikut jumlah yang ditetapkan oleh mereka berdua.

KESIMPULAN

Perceraian secara ta'lik adalah perceraian yang paling tinggi berlaku dalam masyarakat di tiga wilayah selatan Thailand. Ini dapat dibuktikan dalam senarai tuntutan kes perceraian ta'lik dalam wilayah Pattani, Yala dan Narathiwat. Dari Jadual 1, tuntutan kes di Majlis Agama Islam Wilayah Pattani menunjukkan bahawa dalam tahun 2014, kes talak secara ta'lik dicatatkan pada kadar 291 kes dan meningkat pada tahun 2018, sebanyak 680 kes. Bagi kes mendamaikan suami isteri sebanyak 161 kes dicatatkan pada tahun 2014 tetapi ia berkurangan kepada 88 kes pada tahun 2017.

Sementara di Wilayah Yala, mengikut Jadual 2, tuntutan kes di Majlis Agama Islam Wilayah Yala menunjukkan bahawa pada tahun 2017, kes talak ta'lik yang paling rendah adalah 145 kes tetapi ia meningkat pada tahun 2019, yang mencatatkan kes ta'lik yang paling tinggi sebanyak 366 kes. Sementara dalam kes mendamaikan suami isteri mencatatkan kes paling rendah iaitu sebanyak 60 kes pada tahun 2014 dan pada tahun 2019, ia mencatatkan jumlah kes yang paling banyak iaitu sebanyak 102 kes.

Seterusnya di Wilayah Narathiwat, dari Jadual 3 di atas menunjukkan kes-kes yang dituntut di Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat. Kes Talak secara ta'lik mencatatkan 648 kes dalam tahun 2014 tetapi tahun 2018 ia meningkat tinggi kepada 964 kes. Sementara kes mendamaikan suami isteri pula kadar catatan kes adalah pada tahun 2014, iaitu sebanyak 100 kes dan yang tertinggi dicatatkan pada tahun 2017 sebanyak 580 kes.

Bagaimanapun pihak Majlis Agama Islam Wilayah sebelum mengesahkan perceraian secara ta'lik kepada pihak isteri, pihak Majlis Agama Islam akan berusaha terlebih dahulu mengikut proses perdamaian di antara suami dan isteri. Dengan menggunakan mekanisma ini

pihak Majlis Agama Islam berjaya menyelesaikan masalah masyarakat serta berjaya memulihkan hubungan di antara suami dan isteri dalam peratusan yang amat tinggi.

PENGHARGAAN

Kajian ini dijalankan dengan sokongan dari Geran Penyelidikan Fakulti GPF 2019.

Rujukan

Al-Kâsâniy. (1986). *Badai'î al-Sanâ'î*, Beirut: Dâr al-Kutub al-'Ilmiyyah, j.3, 128.

Al-Qardâwiyy, *Fatâwa Mu'âsarah*, <http://www.qaradawi.net> akses pada 30/11/2019, 331.

Al-Syafi'i, *al-Umm*. (ed) Hassan 'Abd. Manan 'Ammân: Maktabah al-Afkâr al-Dauliyyah, 1027.

Al-Tirmizi. shorturl.at/ntABI

Bangkok Post Published (12 December 2017). www.bangkokpost.com/thailand/general/1376855/thai-divorce-thailand.html. Diakses 4/6/2021.

Bencaporn Panyayong. (1998) *Witya Chit (Ilmu Kesehatan Jiwa)* 2, Sun Witya. 37-42.

Borang Pendamai dikeluarkan oleh Lajnah Penerima Dakwaan dan Pendamai, Majlis Agama Islam Wilayah Pattani B.E. 2551 (2008) atau lebih dikenali dengan Ko Ko 'O. Pono/2551 (2008).

Ibn al-Qayyim. (1423H). *I'alâm al-Muqi'âin*, Jeddah: Maktabah Ibn al-Jauziy, j. 3, 21-23.

IbnHazm. shorturl.at/avRU1

Ibn Qudâmah. (t.t). *al-Mugniy*. J. 8. Al-Qaherah: Dâr al-Kutub al-'Arabiyyah, j.8, 353.

Ibn Taimiyyah. (1987). *Al-Fatâwâ al-Kubra*, j. 3. Beirut: Dâr al-Kutub al-Ilmiyyah, 238-239.

Jones, G. W. (1980). Trends in Marriage and Divorce in Peninsular Malaysia. *Population Studies V*. 34(2), 279-292.

Malik. (t.t). *al-Mudawwanah al-Kubra*. Al-Raiyadh: Wuzarah al-Syu'un al-Islâmiyyah wa al-Auqâf wa al-Da'wah wa al-Irsyâd, 3.

Muhammad Abu Zuhrah. (1950). *al-Aḥwâl al-Syakḥsiyyah*. Kaherah: Dâr al-Fikr al-'Arabiyy, 301-302.

Muhammad al-Syalabiy. (1997). *Ahkâm al-Ushrah fi al-Islâm*, Beirut: Dâr al-Nahḍah al-'Arabiyya li Annasy wa al-Tauzi, 496.

Mustafa al-Sibâ'. (1999). *al-Mar'ah Bayna al-Fiqh wa al-Qânûn*, al-Riyâd: Maktabah al-Warâq, 110.

Najmu al-Dîn Ja'far bin Hassan al-Hulliy. (1410H). *Al-Mukhtasar al-Nafi' fi Fiqh al-Imâmiyyah*. Qom: Manshurât Qom, 236-237.

Nonglaks Teapsaward. (1987). Khrobkhrua; Karn Yarang Sang Panha Nai Sangkhom. (Perceraian Melahirkan Permasalahan Dalam Masyarakat), *Jurnal Tammasart*, 16(1), Mokrakhum, 76-81.

Statistic Kerom Karn Pokrong (Statistik Badan Pentadbiran Negara) Tahun B.E. 2538 (1995M).

Profil Kes

Kes 80/1992, Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat.

Kes 36/1989, Majlis Agama Islam Wilayah Narathiwat.

Kes 288/2542 (1999) Mahkamah Pattani.

Kes 111/13 Mahkamah Pattani.

Kes 152/ 2545 (2002), Mahkamah Pattani.

Kes 0613/2552(2009) Majlis Agama Islam Yala.